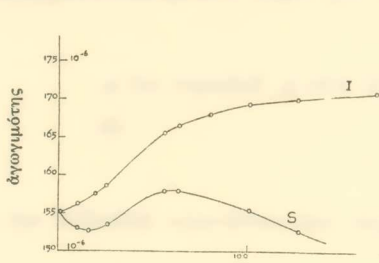
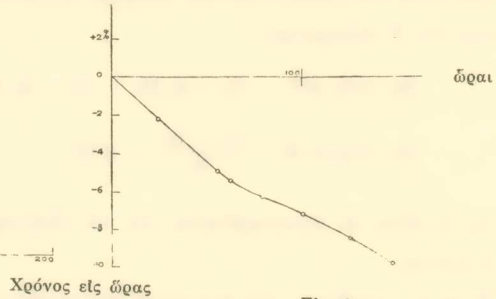

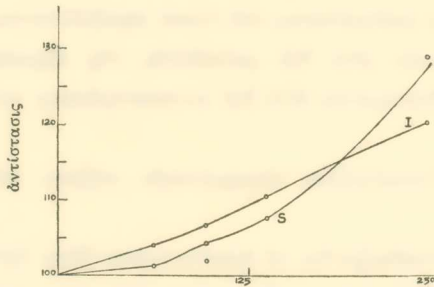
στάσας ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν μεταβολὰς τῆς ἀντιστάσεως. Παραθέτομεν συγχρόνως τὰς συναρτήσεαι τοῦ χρόνου αὐξομειώσεις τοῦ λόγου $\frac{\lambda_s - \lambda_I}{\lambda_s}$ διὰ κολλοειδῆ ἄργυρον (εἰκ. 3) καὶ μαστίχην (εἰκ. 4).

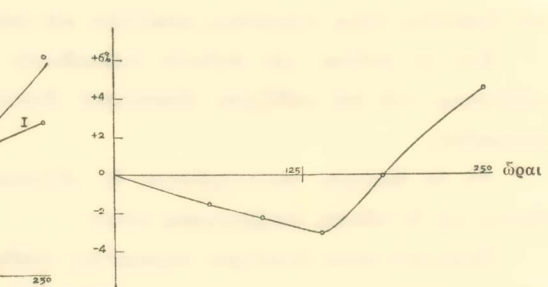
Εἰκ. 1

Εἰκ. 3

Εἰκ. 2

Εἰκ. 4

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πειραμάτων προκύπτει ὅτι ὑπάρχει μιὰ συνάρτησις τοῦ χρόνου συμφώνως τοῖς τύποις (3) καὶ ὅτι ὁ λόγος $\frac{\lambda_s - \lambda_I}{\lambda_s}$ βαίνει συνεχῶς αὐξανόμενος εἴτε διατηρῶν τὸ αὐτὸ σημεῖον εἴτε ἀλλάσσων σημεῖον.

ΙΣΤΟΡΙΑ. — Ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τοῦ Καποδίστριου καὶ ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα, ὑπὸ Σπυριδῶνος Θεοτόκη.

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἀπασχολήσω ὑμᾶς περὶ θέματος, τὸ ὁποῖον προεκάλεσε πολλὰς μέχρι τοῦδε συζητήσεις, ἀλλ' αἱ ὅποια δὲν διεφώτισαν πλήρως τὸ ζήτημα, παρὰ τὴν εὐγενῆ καὶ ἐπιμελῆ προσπάθειαν τῶν συζητητῶν, ἕνεκεν ἐλλείψεως αὐτογράφων πηγῶν.

Πρόκειται κατὰ πόσον ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐγνώριζε καὶ ἔγραφε τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἀφ' οὗ μοι ἐπιτραπῆ νὰ κάμω μίαν ἐθνογραφικὴν παρέμβασιν περὶ Κερκύρας, ἀπαραίτητον ὅπως κατανοηθῆ τὸ περιβάλλον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶδε τὸ φῶς ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, θὰ προσπαθῆσω νὰ ἐμβαθύνω εἰς τὰ ἐθνικό-

φρονα αισθηματά του και να παρουσιάσω τοῦτον Ἑλληνα τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν.

Εἰς τὴν χρυσὴν λεγομένην Βίβλον τῶν εὐγενῶν Κερκύρας (εὐγενεῖς δὲ ἦσαν οἱ προνομιοῦχοι οἱ ἔχοντες κοινοτικά πολιτικά δικαιώματα, δι' ὧν ἐξέλεγον τοὺς ὁμοίους τῶν πρὸς διαχειρίσιν τῶν κοινοτικῶν τῶν ὑποθέσεων), παραπλεύρως τοῦ ἐπωνύμου οἰκογενειῶν τινῶν ἀνεγράφετο ἡ Λατινικὴ ιδιότης αὐτῶν, χαρακτηρίζουσα τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ θρησκευτικὸν δόγμα, τὸ ὅποσον ἐπρέσβευε. Μία ἐκ τούτων ἦτο καὶ τοῦ Καποδίστρια. Ἡ παρατήρησις αὕτη γίνεται ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ 1783 ἐκτυπωθείσης χρυσῆς βίβλου, δηλαδὴ δώδεκα ἔτη πρὸ τῆς καταλύσεως τῆς Βενετικῆς πολιτείας.

Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος διὰ τοὺς φράγκους κυριάρχους εἶχε μεγάλην σπουδαιότητα, διότι παρ' ὅλην τὴν ἀνεξίτηρησείαν τῶν Βενετῶν ἡ ἐθνικὴ τῶν ὑπερηφάνεια τοῖς ἐπέβαλλε νὰ κυβερνᾶται ἡ χώρα ὅχι μόνον διοικητικῶς ὑπὸ τῶν ρεκτόρων τῶν, ἀλλὰ καὶ κοινοτικῶς ἐξ οἰκογενειῶν ἔχουσῶν κοινὴν τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ δόγμα.

Ἐννοεῖται ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους παρέμεινε μόνον ἡ Λατινικὴ καταγωγή, διότι ἡ συναναστροφή καὶ αἱ ἐπιμιξίαι μετὰ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων ἀφωμοίωσαν ταύτας, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὴν πτώσιν τῆς Βενετικῆς πολιτείας εὐάριθμοι παρέμειναν πισταὶ εἰς τὸν καθολικισμόν.

Πῶς ὅμως ἡ Κέρκυρα κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς φραγκοκρατίας ἠδυνήθη παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν ἀλλοφύλων κυριάρχων νὰ διατηρήσῃ τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, ὅχι μόνον ἀλλὰ καὶ νὰ ἀφομοιώσῃ τοὺς φράγκους, ἐν ᾧ εἶναι γνωστὸν, ὅτι πολλάκις ἠρημώθη κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, εἴτε ἕνεκα τῶν ἐπιδρομῶν, εἴτε ἕνεκα τῶν βαρειῶν στρατολογιῶν, τὰς ὁποίας ἐνήργει ἡ Βενετία κατὰ τοὺς μακροχρονίους πολέμους τῆς πρὸς τοὺς Τούρκους; Πῶς ἠδυνήθη νὰ οἰκισθῇ ἐκ νέου δι' ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν οἱ εὐγενεῖς σχεδὸν εἶχον λησμονήσει ἢ κακῶς μετεχειρίζοντο, ὅπως συνεννοῶνται μετὰ τῶν δουλοπαροίκων τῶν; Πῶς ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα κοινὰ μετὰ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος;

Ἡ Ἥπειρος, ἡ εὐάνδρος χώρα τῶν Ἥπειρωτῶν ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη κοιτίς, ἐξ ἧς συνεπληροῦντο τὰ κενὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κερκύρας ἐπὶ Βενετοκρατίας καὶ ἥτις ἐξηκολούθησεν εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους καὶ νῦν ἀκόμη νὰ προμηθεύῃ πλοῦσιον ἀνθρώπινον ὕλικόν κατὰ ποῖον καὶ κατὰ ποσόν, τὸ ὅποσον ἀφομοιούμενον πρὸς τὸν τόπον νὰ ἀποδίδῃ εἰς αὐτὸν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ιδιότητας αὐτοῦ ἀμιγεῖς καὶ ἀνεπηρεάστους ἀπὸ πάσης φραγκικῆς ἐπιδράσεως.

Διὰ νὰ ἀποδειχθῇ τοῦτο πρέπει νὰ μελετηθῶσι πρῶτον μὲν τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα διὰ τὸν ἐθνογράφον εἶναι ὁ γνώμων τοῦ κριτηρίου. Πράγματι πλεῖστα τούτων εἰς τε τὴν πόλιν καὶ τὰ χωρία εἶναι ἠπειρωτικά. Δεύτερον δὲ ὁ λεξιλογικὸς καὶ ὁ λαογραφικὸς θησαυρὸς, οἵτινες εἶναι περίπου οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς

Ἑπειρωτικούς. Ἐὰν δὲ δὲν εἶχεν οὕτω ἡ θέσις αὕτη, ἐὰν δηλαδὴ ὁ ἐκ νέου οἰκισμὸς τῆς Κερκύρας ἐνηργεῖτο δι' ἄλλοφύλων ὡς λ.χ. Δαλματῶν ἢ Ἰταλῶν, εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι τὸ ἐθνικὸν συναίσθημα καὶ τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα ἤθελον παραφθαρῆ ἐπὶ τοσοῦτω, ὥστε θὰ εὐρισκόμεθα πρὸ λαοῦ, ὅστις οὔτε γλώσσαν οὔτε φρόνημα θὰ εἶχε, ὡς ἦσαν αἱ πλεῖσται τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν τῆς Κερκύρας, αἵτινες λόγῳ τοῦ συγχρωτισμοῦ καὶ τῆς συνεργασίας μετὰ τῶν κυριάρχων εἶχον ἀποβάλλει πολλὰς τῶν ἀρετῶν τοῦ ἐθνικοῦ βίου εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε οἱ Κερκυραῖοι νὰ χαρακτηρισθῶσι κακῶς ὑπὸ τῶν Βενετῶν, καὶ νὰ προκύψῃ ἡ ρῆσις «*senza fede*».

Αὕτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν οἰκογενειῶν τῶν διακρινομένων διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν γέννησιν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξυπηρέτουν τοὺς κυριάρχους διὰ τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνεπαισθήτως διεπαιδαγωγοῦντο ὑπὸ τῶν ἐπηλύδων Ἑπειρωτῶν, οἵτινες διετήρουν τὴν γλώσσαν καὶ τὰ ἥθη.

Ἡ αὕτη περίπτωσις συντρέχει καὶ διὰ τὴν οἰκογένειαν Καποδίστρια, τῆς ὁποίας ἡ Ἑλληνικὴ συνειδησις ὀφείλεται κυρίως εἰς ἐπιμιξίαν μεθ' Ἑλληνίδων καὶ ἰδίως εἰς τὴν μητέρα τοῦ Κυβερνήτου, τὴν σύζυγον τοῦ Ἀντωνίου Μαρία. Αὕτη εἶλε τὸ γένος ἐκ τῆς οἰκογενείας Γονέμη, τῆς μεγάλης Ἑπειρωτικῆς οἰκογενείας, ἡ εὐγενὴς καταγωγή τῆς ὁποίας ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς κυριότητος τοῦ Βουθρωτοῦ καὶ τῶν ἰχθυοτροφείων του.

Ὁ Ἀντώνιος Μαρία Καποδίστριας ὑπῆρξε διὰ τὴν ἐποχὴν του ἀνὴρ εὐρυτάτης μορφώσεως, ἄριστος νομομαθής, ἀλλ' ἀφωσιωμένος εἰς τοὺς Βενετούς, τοὺς ὁποίους ἐξυπηρέτησε δι' ὅλων του τῶν δυνάμεων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ κράτους αὐτῶν. Διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του δὲ ταύτην, ἠύνοετο ὑπ' αὐτῶν, ἐπὶ τοσοῦτω, ὥστε εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ὑπηρεσιῶν του ἔλαβε κτήματα τοῦ δημοσίου, ἐν οἷς καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ ἀχρηστευθέντος πολεμικοῦ ναυστάθμου εἰς Γουβίον.

Τόση δὲ ἦτο ἡ ἀφοσίωσις του πρὸς τὸ καταλυθὲν κράτος τῶν Βενετῶν, ὥστε ὅταν ἐπρόκειτο νὰ καθορισθῇ τὸ ἐθνικὸν ἔμβλημα τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας, οὗτος ἀποτελῶν μέρος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας, πρὸς σύνταξιν τοῦ συντάγματος τῆς Ἑπτανήσου, ἐπέμεινεν ὅπως παραμείνῃ ὡς τοιοῦτον ὁ πτερωτὸς λέων τοῦ Ἁγίου Μάρκου, κρατῶν διὰ τοῦ δεξιοῦ προσθίου ποδὸς τὸ εὐαγγέλιον κεκλεισμένον καὶ διαπερόμενον καθέτως δι' ἑπτὰ χιαστὶ λογχῶν, ὅσαι ἦσαν αἱ κυριώτεραι νῆσοι, αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν νέαν πολιτείαν, ἀντὶ τοῦ ἀνοικτοῦ βιβλίου τοῦ ἀναγράφοντος τὸ γνωστὸν ρητὸν «*Pax tibi Marce Evangelista meus*». Λέγω δὲ ἐπέμεινε, διότι ἡ ἐν Κερκύρα προσωρινὴ γερουσία ἐπεδίωκε νὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς ἔμβλημα ὁ πτερωτὸς Φοῖνιξ.

Ἐγεννήθη λοιπὸν ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας εἰς τὸ περιβάλλον ἀρχοντικοῦ οἴκου, λατινικῆς καταγωγῆς, ἐγαλουχήθη ὅμως καὶ ἀνετρέφη ὑπὸ τῆς μητρὸς του, εἰς τὰς φλέβας τῆς ὁποίας ἀγνὸν ἔρρεε τὸ αἷμα τῆς εὐάνδρου Ἡλείρου, καὶ ἡ μητέρα ἐκείνη

ἐνεστάλαξεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἡρώδους μας τὴν ἀγάπην διὰ τὸν ἐθνισμόν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸ γένος.

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὅπως ὅλα τὰ τέκνα τῶν εὐγενῶν, ἐφοίτησεν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ μοναστηρίου τῶν φραγκισκανῶν μοναχῶν τῆς Ἀγίας Ἰουστίνης, εὐρισκομένου εἰς τὸ προάστειον τῶν Γαστράδων, ἔνθα ἐστεγάζετο τότε καὶ ἡ δημοσία βιβλιοθήκη. Ἐκεῖ μαζί με τὴν ρητορικὴν, τὴν Ἰταλικὴν φιλολογίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ θρησκευτικὰ ἐσπούδασε καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ὅπως ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ εἰς τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν ἄρχοντα Στούρδζαν ἐκ Πετροπόλεως, φέρουσαν χρονολογίαν ἀπὸ 18 Μαρτίου 1811. Αὕτη μᾶς πληροφορεῖ περὶ τῆς σπουδῆς του εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ περιγράφει τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην¹.

Ἐκτοτε, δηλ. ἀφ' οὔτου ἀπεφοίτησεν ἐκ τῆς σχολῆς τῶν φραγκισκανῶν, βεβαίως δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ συνεχίσῃ τὴν μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς, διότι μετέβη εἰς Παταύιον πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς.

Θὰ ἦτο λίαν διαφωτιστικὸν περὶ τοῦ βίου του, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχωμεν τὰ στοιχεῖα, ὅπως παρακολουθήσωμεν τὸν Καποδίστριαν εἰς τὴν φοιτητικὴν του ζωὴν, συναναστρεφόμενον τὴν σφριγῶσαν ἐκείνην νεολαίαν τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία ἐζυμῶνετο μετὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας, τὰς ὁποίας οἱ στρατιῶται τοῦ Βοναπάρτου ὡς ἄλλοι ἀπόστολοι μετέφερον ἐκ Γαλλίας καὶ ἐκήρυσσον ταύτας. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦτο θὰ ἐπηρέαζε τὰς ἀρχὰς του, δὲν ἦτο ὅμως δυνατὸν εἰς αὐτὸν νὰ μεταλάβῃ τοῦ ὠραίου ἐκείνου ἐνθουσιασμοῦ, διότι ὡς ἀπέδειξε πάντοτε ἦτο χαρακτῆρος ἡρέμου καὶ μετριοπαθοῦς. Ἐμελέτα τὴν κατάστασιν, ἐδιδάσκετο ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων καὶ ἀπεδέχετο ὅσα ἐνόμιζεν ὠφέλιμα. Ἐὰν ὁ Καποδίστριας εἶχε τὸν ὀρμητικὸν καὶ εὐέξαπτον χαρακτῆρα τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τῶν Τάφων, δὲν θὰ ἐξελίσσετο ἴσως βραδύτερον, ὁ διπλωμάτης, ὁ ἀναμορφωτής. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς Ἰταλίας τοῦ 1797 τὸν ἠνάγκασαν ἴσως νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κέρκυραν μόνις ἔλαβε τὸ δίπλωμα τῆς ἰατρικῆς, ἴσως ἡ ἐπάνοδός του νὰ ἤθελε ματαιωθῆ ἂν ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ἰταλίας ἔβαινεν ὀμαλῶς, ὁπότε δυνατὸν νὰ ἐξελίσσετο εἰς διάσημον ἰατρόν.

Μετὰ τὴν εἰς Κέρκυραν ἐπάνοδόν του ἐξ Ἰταλίας, ὡς γνωστὸν ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ μέχρι τοῦ 1802, ὅτε ἀπεστάλη εἰς Κεφαλληνίαν καὶ τὰς ἄλλας νήσους ὡς αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος, ἀντὶ τοῦ πατρὸς του, ὅπως ἐφαρμόσῃ τὸ Βυζαντινὸν σύνταγμα τοῦ 1800. Ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀπέδειξε τὰς διπλωματικὰς ἀρετὰς του, διότι κατώρθωσε νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν νήσον, ἡ ὁποία κατετρώχετο ἀπ' αἰῶνων ὑπὸ ἐμφυλίω σπαραγμῶν.

¹ Ὅρα κατωτέρω ἐπιστολὴν 18 Μαρτίου 1811.

Τῷ 1803 προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γερουσίας ὡς γραμματεὺς τῆς ἐπι-
κρατείας καὶ βραδύτερον ἀνέλαβε τὴν θέσιν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοσίων σχολείων.

Αἱ ἐκθέσεις του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀποδεικνύουσι τὸν ζῆλον μεθ' οὗ εἰργάσθη,
ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, μετακαλέσας πρὸς τοῦτο δύο
Ἑλληνας διδασκάλους τὸν Χριστόφορον Περραιβὸν καὶ τὸν Παπᾶ Ἀνδρέαν Ἰδρωμένον,
ἐκ Πάργας.

Εἶναι πολὺ γνωστὴ ἡ δρᾶσις του ὡς ὑπουργοῦ τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας διὰ τὰ
ἐπαναλάβω αὐτὴν. Θὰ τονίσω μόνον τὸ ἐνεργὸν μέρος τὸ ὁποῖον ἔλαβε διὰ τὴν ὀχύ-
ρωσιν καὶ ἄμυναν τῆς Λευκάδος κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τῷ 1807, τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει
τὴν ἐθνικὴν κατεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ δώσῃ εἰς τὸ νεότευκτον κράτος. Ἡ δὲ
στρατολογία τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν Ἀκαρνάνων ἀρματωλῶν, ὅπως ἀντιταχθῆ κατὰ
τοῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς
τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠνείχοντο τὸν ζυγὸν τῆς πατρίδος των καὶ τὰ ὁποῖα
ἢ μοῖρα προώριζε μετ' οὗ πολὺ νὰ γράψωσι τὴν μεγάλην ἐποποιίαν τοῦ 1821.

Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης, ὅτε συνέφαγε καὶ συνανεστράφη μὲ τοὺς ἀρματωλοῦς,
ὁ Καποδίστριας ἐπίστευσεν εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος.

Αἰφνιδίως, μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπὸ τοῦ τελευταίου μεγάλου συμποσίου τῆς Λευ-
κάδος μετὰ τῶν ἀρματωλῶν, ἐγνώσθη ἐπισήμως ἡ παραχώρησις τῆς Ἑπτανήσου ὑπὸ
τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ναπολέοντα.

Στρατὸς ἐκ Νεαπόλεως ἐκ 12 χιλιάδων περίπου κατέπλευσεν εἰς Κέρκυραν, ἀπο-
τελῶν μέρος τῆς στρατιᾶς τῆς Ἰταλίας, ὅπως ἐν ὀνόματι τοῦ Ναπολέοντος καταλάβῃ
τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου.

Τὸ 1809 εὐρίσκει τὸν Καποδίστριαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ρωσσίας, καὶ αἱ
πρῶται ἐντυπώσεις του δὲν εἶναι εὐχάριστοι. Εὐρεθεὶς πρὸ ἀγνώστου περιβάλλοντος
καὶ πλουσίου ἠναγκάσθη νὰ ζήσῃ περιορισμένος. Ἡ μόνη του ἐνασχόλησις ἦτο ἡ μελέτη
καὶ ἡ ὀλίγη ἐργασία τὴν ὁποίαν κατὰ Κυριακὴν παρελάμβανε πρὸς ἐκτέλεσιν παρὰ
τοῦ Καγκελλαρίου. Αἱ δὲ σχέσεις του περιορίζοντο μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν τῆς Ἑλλη-
νικῆς καὶ Μολδαυικῆς κοινότητος.

Ἄλλ' ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης Πετροπόλεως ἠνθίζε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ
ἡ ζωὴ ἐν τῇ ξένῃ ἀνέπτυξε τὰ ἐθνικὰ αἰσθήματα αὐτῆς, πολὺ μᾶλλον καθόσον
ἡ Ρωσσία δι' ἰδίους ἱμπεριαλιστικοὺς λόγους ἐκολάκευε τὰς βλέψεις τῶν Ἑλλήνων
περὶ ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως.

Τοιαύτη κοινότης πλήρως ὀργανωμένη καὶ εὐημεροῦσα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ
καλλιεργῆ τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ διατηρῆ τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα.

Εἰς τοιοῦτον κύκλον εὐρεθεὶς ὁ Καποδίστριας καί, ὡς προκύπτει, ἀποκτῆσας ἀμέ-
σως τὰς συμπαθείας του δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ συμμορφωθῆ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς

πᾶν ὅ,τι ἦτο ἐθνικόν. Ἄλλ' ἡ ἐθνικὴ συνειδησις δὲν ἦτο ἐπαρκὴς πρὸς τοῦτο· ὤφειλε νὰ χειρίζεται γραπτῶς καὶ προφορικῶς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Καὶ ὡς πρὸς τὸν προφορικὸν μὲν λόγον δὲν θὰ ὑστέρει, διότι ἡ ἀνάκαθεν ὀμιλουμένη γλῶσσα, ἡ δημοτικὴ, ἦτο καὶ τότε, ὅπως καὶ σήμερον τὸ κοινὸν ὄργανον τῆς συνεννοήσεως ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Ὡς πρὸς τὸν γραπτὸν ὅμως βεβαίως θὰ εὐρίσκετο μειονεκτῶν κατὰ πολὺ τῶν ἐν Πετρούπολει Ἑλλήνων, οἵτινες ἀκολουθοῦντες τοὺς σοφοὺς τοῦ γένους διδασκάλους τῆς ἐποχῆς ἔγραφον τὴν γνωστὴν καὶ ἀσχημάτιστον καθαρεύουσαν, τόσον ἀρχαΐζουσαν τότε.

Ὁ Καποδίστριας μὴ διδασχθεὶς τὴν καθαρεύουσαν ἐκείνην ἠναγκάσθη νὰ μελετήσῃ ταύτην, διὰ νὰ μὴ ὑστερήῃ ἀπέναντι τῶν ἄλλων ὁμογενῶν. Δὲν εἶναι γνωστὸν ποῖος ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλός του ἐν Πετρούπολει, πιθανὸν νὰ ὑπῆρξεν ὁ Βαρδαλάχος, τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὁ διδάσκαλός του ὑπῆρξε θαυμαστής τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως, ὅστις ἔζη ἀκόμη τότε, διότι τὰ θέματα καὶ τὰ δοκίμιά του, περιεχόμενα εἰς τετράδιον εἶναι ἀντιγραφῆ ἐπιστολῶν τοῦ Βουλγάρεως.

Συγχρόνως περίπου πρὸς τὰς ἀσκήσεις ταύτας ἔχομεν καὶ τὰς Ἑλληνιστὶ ἐπιστολάς του, τοῦ 1811, τὰ αὐτόγραφα σχέδια τῶν ὁποίων περιέχονται εἰς τετράδιον φέρον ἀριθμὸν φακέλλου 136.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὰ κείμενα ὄλων τῶν Ἑλληνιστὶ ἐπιστολῶν τοῦ Καποδίστρια, διότι θὰ ὑπερέβαινον τὰ ὅρια τοῦ εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν παραχωρουμένου χώρου. Διὰ τοῦτο περιορίζομαι νὰ παραθέσω τὰς μᾶλλον σημαντικὰς ἐκ τούτων, ὅπως ἀποδειχθῆ ὅποια ἦτο ἡ ἰκανότης τοῦ Καποδίστρια ὡς πρὸς τὸν γραπτὸν λόγον, συγχρόνως δὲ ὁμολογηθῶσι παρὰ τοῦ ἰδίου τὰ ἐθνικόφρονα αἰσθήματά του, τὰ ὅποια βραδύτερον κατὰ τὴν σύστασιν τῆς φιλικῆς ἐταιρίας καὶ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἠναγκάσθη σχεδὸν νὰ ἀποκρύψῃ μέχρι παρεξήγησεως. Αἱ παλαιὰ αὐτὰ ἐπιστολαὶ θὰ δικαιολογήσωσι πλήρως αὐτόν, ἐὰν βραδύτερον, ὡς ὑπουργός, ἠκολούθησε τὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας. Ἡ δὲ ἀπομάκρυνσίς του καὶ ἡ ἐν Ἑλβετίᾳ παραμονή του ἀπὸ τοῦ 1822, ἐνθα ἀπέδειξε τὰ ἀληθῆ αὐτοῦ αἰσθήματα, δικαίως θεωρεῖται ὡς ἡ ἐπίσημος διαμαρτυρία του κατὰ τῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσσίας.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 1η

Καποδίστριας πρὸς Μητροπολίτην Ἰγνάτιον εἰς Βουκουρέστιον.

Πετρούπολις 20 Φεβρουαρίου 1811.

Πανιερώτατε Δέσποτα!

Ἄς παύσῃ ἡ ἀνταπόκρισις μας εἰς Γαλλικὴν διάλεκτον. Καιρὸς μετανοίας ἦλθεν. Αὐτὴ δὲν θέλει ἀληθεύσῃ οὔτε ὠφελήσῃ ἐὰν πατριωτικὸς τις νόμος δὲν τὴν ἐπικυρώσῃ. Ἴδου Πανιερώτατε ἡ δέησίς μου: Προστάξτε ὡς νομοθέτης: «ὅς τις Γραικὸς πρὸς Γραικὸν γράψῃ εἰς διάλεκτον ἄλλογενῶν, κηρύττεται ἄλλογενής». Δὲν τολμῶ μόνος νὰ ὑποταχθῶ εἰς τοιοῦτον

σφοδρὸν νόμον, ἐπειδὴ ἡ τωρινὴ δὲν εἶναι ἐποχὴ Μαρτύρων, καὶ ὅταν μετρήσω τὸ βάθος τῆς ἀμαθείας μου εἰς τὴν Πατρικὴν γλῶσσαν, ὁ τρίβλος τῆς συνειδήσεως ἐλέγχει καὶ πεδεύει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ πνεῦμα μου.

Εἶχον τὴν τιμὴν τὰς παρελθούσας νὰ σὰς εἰδοποιήσω τὰ περὶ ἐμοῦ. διατρίβω ὑγιεῖς. Ἡ φιλοσοφία βαστᾷ πάντοτε τὴν ἱεράν τῆς χεῖρα εἰς τὴν κεφαλὴν μου, καὶ οὕτως, τὰ περὶ τοῦ Κόσμου, καὶ ἀνθρώπων, καὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀδικίας ὡς φαντάσματα θεατρικὰ περιτρέχωσι πρὸ ὀφθαλμῶν μου. Αὐτὴ δὲ ἡ θεία δύναμις μὲ ἐγκαταλείπει ὅταν βλέπω τὴν ἀθλείαν Καίρικιαν ἀπὸ παντοτινὴν πολιορκίαν πεδευμένην καὶ ἄμετρα τὰ ὄρια τῆς δυστυχίας τῆς. Ὡς αὐτόχθων τῆς οἰκουμένης ἔρημος εὐρίσκομαι ἐδῶ. ἀπὸ συγγενεῖς μῆτε φωνὴ μῆτε ἀκρόασις μ' ὄλον ὅπου αἱ ἐπιστολαὶ μου εἰς αὐτοὺς ἀγανακτῶσι φίλους καὶ πολιτζίνας¹. Οἱ ἐδῶ συμπατριῶται ἔλαβον γράμματα τοῦ Νοεμβρίου μηνός· ἐγὼ δὲ οὐδέν. τὸ ἀποδίδω καὶ αὐτὸ τῆς Τύχης.

Ἡξιώθη νὰ εἰδοποιηθῶ ἀπὸ τὸν ἐξοχότατον Καγγελάριον ὅτι σὰς ἔγραψε πρὸ πολλοῦ περὶ τινῶν ζητημάτων φιλολογείας καὶ ἱστορίας, καὶ ἀναμένει προθύμως τοὺς σοφοὺς σας λόγους περὶ αὐτῶν.

Ὁ Καλοθελήτης σας Πρίγκιψ ἀνάγνωσε τὰ περὶ Λυκείου καὶ Ἀκαδημίας καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅπου μοὶ ἐστείλλατε. Ἐπιθυμῶντας νὰ προσφέρῃ τῷ Αὐτοκράτῳ τὴν εἰκόνα τῶν ἐπεχειριμάτων σας περὶ δημοσίου διδασκαλείας εἰς Βουκορέστιον, μὲ ἐπρόσταξε νὰ τὴν κάμω. Σὰς Περικλείω τὸ ἀντίγραφον αὐτῆς τῆς εἰκόνης. ἐπέτυχεν τὸν σκοπὸν τῆς, καὶ ἐλπίζω ὅτι ὁ καιρὸς καὶ τὰ συμβάντα θέλουσιν σὰς πλειροφορήσει ὅτι αὐτὴ ἔλαβεν καὶ καλὴν τύχην εἰς τὸν Τρισάγουστον ἡμῶν Αὐτοκράτῳρα.

Ὁ Μαρκίς Μαιῶν ἐκπληρῶνει τὴν ὑπόσχεσίν του βάνοντας εἰς τύπον εἰς τὴν τοῦ ἄρκτου ἐφημερίδα τὰς ὁμιλίαις σας καὶ τοὺς κανονισμοὺς τοῦ Λυκείου καὶ τῆς Ἀκαδημίας. Θέλει τὰ λαβέτε εἰς ὀλίγον.

Ὁ Κυρ. Καλέργης σὰς προσφέρει τοὺς ταπεινοὺς του χαιρετισμοὺς καὶ μοὶ εἶπε νὰ σὰς ἐνθυμῆσω τὰ ὅσα εἶχε τὴν τιμὴν νὰ σὰς ἀναφέρει ὅταν τὸν ἐζητήσετε συμβουλὴν περὶ τινῶν δ. διὰ καλὴν ἔκβασιν πραγμάτων. Αὐτὸς στωχάζεται τα τότε ἄτοπα καὶ κυνδινώδη, νὺν πρεπούμενα ὠφέλιμα καὶ οὐσιώδη. Ἐγὼ ὁ ἴδιος τολμῶ νὰ σὰς παρακινήσω νὰ μὴν ἀμελήσετε αὐτὴν τὴν ιδέαν. μοὶ φαίνεται ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι προτότυπος ἀλλὰ παράγωγος, καὶ ἀναλήγοντάς τὴν ἕως τὴν πηγὴν τῆς, εὐρίσκω τινὰ τύπον σεβασμιότατον.

Ἐτιμῆθη τέλος πάντων τῶν γραμμάτων τοῦ Κυρίου Σχινᾶ. περαστικῶς ἀπὸ Βιένναν, καθὼς λέγει μοὶ γράφει, ἄνεφ καιροῦ ἢ τόπου σειμώσεως, ἔν τετράδιον βαρύτατον κατὰ τὴν πληρωμὴν τῆς πόστας, καὶ ἐλαφρότατον κατὰ τὴν οὐσίαν, γράφει ὁ καλὸς αὐτὸς νέος ὡς λαλῶσι οἱ νεόφυτοι φιλόμουσοι: φράσεις οὐχὶ ἰδέαι, καὶ ἰδέαι ποιτικαὶ εἰς τόπον πραγμάτων ἀκριβῆς Ἱστορίας. οὕτως ἐκπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν του γράφοντας πολλὰ καὶ ἄχρηστα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν μαθημάτων τῶν ὁμογενῶν μας. Μ' ἄλλον τοῦτο ἐχάρην κατὰ πολλὰ βλέποντας ὅτι αὐτὸς ὁ νέος βαστᾷ ὅπως δήποτε τὸν λόγον του, καὶ ὅτι ἡ φωνὴ τῆς τιμῆς ὄχι μόνον εἰς τὸ στόμα ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καρδίαν του εὐρίσκει τόπον.

Ταῦτα Πανιερώτατε, τρέμων ἔμπροσθεν τοῦ αὐστηροτάτου καὶ λογιωτάτου Μόστρα, καὶ δεόμενος τὴν υπομονὴν του καὶ τὰς τιμωρίας τῆς γραμματικῆς του μάλιστα, ἀσπάζομαι τὴν δεξιάν σας.

Τὸν φίλον Χριστόφορον χαιρετῶ ἀκριβῶς.

¹ πολιτζίνας=politesses=φιλοφροσύνας.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 2^α*Καποδίστριας πρὸς Ἀλέξανδρον Στούρτζαν.**Ἐκ Πετροπόλεως 18 Μαρτίου 1811.*

Ἐκλαμπρότατε Ἄρχοντα.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Ἐκλαμπρωτάτης αὐτῆς Συμβοίας ἤλπιζον, πλήρης χαρᾶς μετ' ὀλίγον καὶ τὴν ἔντευξιν αὐτῆς ἐνταῦθα καὶ τὰς πρὸς ἐμὲ τῆς εὐνουστάτης αὐτῆς φιλίας καὶ σοφῶν διατριβῶν παρηγορίας.

οὕτως ἀποπλανώμην: ἀλλὰ τῶν παγετῶν τοῦ εὐκάρπου Νεβᾶ ὁ ἡμερινὸς τρύγος, αἱ νῦν δυσοδία, τοῦ ἔαρος ἢ φήμη, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐξαλείπτουσι τὰς καλὰς ἐλπίδας καὶ μακρῶς ἐγκαταλείπωσι ἐμὲ ὑστεριμένον τῆς προσωπικῆς αὐτῆς ὁράσεως καὶ συνομιλείας. Καὶ αὐτὸ, οἷοιμε ἔργον εἶναι τῆς εἰμαρμένης (ἢ τις Μητριά ἀνηλεῆς τῶν ἀσκητῶν καὶ μοναχῶν) μακροχρόνιος δὲν στρέφει εἰς ἡμᾶς, ὅχι μόνον τὴν ἰλαρὰν ὄψιν ἀλλ' οὔτε ἐν δραπετὸν βλέμα. Πρὸς αὐτὴν μάταιαι αἱ δεήσεις, ἀλλὰ τοῦ νοῦς καὶ τῆς ψυχῆς αἱ δυνάμεις οὐχὶ ματαίως τινὰ φάρμακον δίδωσι τοῦ ἀτυχοῦς καὶ ἀσθενοῦντος πρὸς θεραπείαν. Πειραδευμένος εἰς τὸ ἰατρῆβειν ἐμαυτὸν ἀπὸ τοιαῦτα πνευματικὰ νοσήματα καὶ πλήγματα ἰδοὺ τὴν δοξημὴν καὶ ἐν τοῦτο τὸ γράμμα. εὐδοκίμητω διὰ τῆς αὐτῆς καλοκἀγαθείας, ποιοῦσα τὰ ἀδύνατα κατὰ εἰμαρμένην, δυνατὰ κατὰ βουλήν καὶ εὐνοίαν.

Τὰ τῆς αὐτῆς ὑγείας καὶ τοῦ εὖ ζεῖν καὶ καλῶς διάγειν αὐτόθεν, συνεχῶς ἠδοποιούμαι καὶ χαίρομαι. Τὰ δὲ ἐμὰ ὅλως καὶ πάντοτε ἀντιστρόφως ὀδηγούμενα τὴν νῦν Ἄυτῆς εἰδοποίησιν; Ἄνεργος καὶ ἀκίνητος πνεύματι καὶ σώματι μελαγχολῶ καὶ κεφαλαγίζω. Ἄνευ ἐπιχειρημάτων τί ἡ ἐνέργεια ἄνευ αὐτῆς τί ὁ βίος; . . . τὸ τῆς μελέτης ἴαμα καὶ αὐτὸ ἐνταῦθα νόσος. Τοῦ γὰρ ὀφελεῖν καὶ ὀφελεῖσθαι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἀφανὴς πλεῖστον μοὶ γίγνεται καθεκάστην, δι' ὃ καὶ τὰ ἀρχαῖα τῆς νεαρᾶς παιδείας πονήματα νῦν πρὸς ἐμὴν βοήθειαν εἰσέρχονται καὶ τῆς πατρῴας διαλέκτου ἢ ἀνανεωμένη ἀνάγνωσις καὶ χρῆσις, ἐν ᾗ ἀφαιρεῖ τὴν νοσοῦσαν ψυχὴν ἀπὸ τὰς τῶν παρόντων ἀηδείας ὑποστηρίζει καὶ ἐκτείνει ἀγαθῶν ἀπομνημονευμάτων νοερὰν συλλογὴν καὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς ὁ λόγος, καὶ αἱ τῆς καρδίας αἰσθήσεις μορφόνουσι χρηστὴν εὐδαιμονεῖαν.

τὰ παρελθόντα γὰρ καὶ τὰ ἐσόμενα εὐκόλως ὑποτάσσονται εἰς τὴν ἀπέραντον τοῦ νοῦς ἐπιδρομὴν, καὶ αἱ ἰδέαι ἐκλύονται ἀπὸ τὰς τῶν περιεστώτων ἀλύσεις καὶ ὀρθῶς ὀδιγούμεναι τυγχάνουσι εὐχαριστήσεως καὶ χαρᾶς ἐπιτηδεύματα. τὰ μὲν τῆς πατρίδος στεναζούσης τὴν οὐχὶ ἀδύνατον ἐλευθερίαν ἀποδικνείωντα, τὰ δὲ τῆς αὐτῆς βασιλευούσης λαμπρᾶς σκηνᾶς θεατρίζωντα. Καὶ οὕτως εἰς τῆς φαντασίας κόσμος. Ἄλλ' ἐξόχως εἰς αὐτὸν ἴστανται δι' ἐμὲ καὶ ἐπιθυμία καὶ ἠδοναί. Ἔξω αὐτοῦ οὐ δύναμαι τὰ τῆς οἰκιακῆς εὐτυχίας στοιχεῖα συνδιάσαι. οὕτω πλανομενος τὸν χρόνον διασκεδάζω.

Τὰ τῆς εἰς Βουκορέστιον Ἀκαδημίας καὶ Λυκείου νομίζω αὐτῆς γνωστά. Τοῦ Πανιερωτάτου Ἰγνατίου δι' αὐτὰ ἀθάνατος στέφανος. Ἐγχειρησα τοῦ φιλάτου καὶ ἀγαπιτοῦ Ἀλέκου, πρὸ πολλοῦ τοὺς κανονισμοὺς τῆς Ἀκαδημίας καὶ Λυκείου καὶ ἄλλα τοῦ Πανιερωτάτου συγγράμματα ἵνα αὐτῆς διασταλθῶσι. νῦν δὲ μέρος οὐσιώδεις αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ Ἄρκτου ἐφημερίδα γαλλιστὴ τυποθὲν προσφέρω Ἄυτῆς.

Πατριωτισμῷ κινούμενος, αὐτῶν τῶν νεοσυστάτων οἰκοδομῶν ἀκριβῶς ἐθεόρησα τὴν βᾶσιν, τὰ δεσμὰ, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἐφ' ᾗ ἐσυστήθησαν. τῆς θεωρείας αὐτῆς καὶ ἄλλων ἄλλοτε

ποιουμένων σημιόσεων ἢ σκέψεις προβιβάζει ὕλην πονηματίου τινὸς περὶ δημοσίου παιδείας.—
 Αὐτὸ νῦν ἐπιχειροῦμαι, ἀλλὰ ἀγνωῶ ἐὰν λάβῃ τέλος, μ' ὄλον ὅτι ἡ ἀρχὴ ἤμισυ παντὸς ἔργου,
 τὰ ἐμὰ μεσηγῶς τεθνίσκωσι ἀδυναμίας ἔνεκεν.

Ὁ δεώμενος πάντοτε αὐτῆς συμπάθειαν καὶ φιλίαν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 3^η

Ο Καποδίστριας πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Γραικοδακικῆς Ἑταιρίας.

Ἐκ Πειρουπόλεως τῇ 15 Μαΐου 1811.

Ἐλλογιμώτατε Κύριε.

Τὸ ἱερόν τῆς Πατρίδος ὄνομα διὰ τῆς Γραικοδακικῆς φήμης κηρυττόμενον, ἀντηχεῖ ἕως
 τὰ ἐνδόμυχα τῶν καρδιῶν ὅλων τῶν Γραικῶν, καὶ εἰς μὲν τὰς τῶν ἀπαιδευτῶν διεγείρει ἀνδρῶν
 αἰσθητήματα, ἀναζωπυρεὶ δὲ χρηστὰς τὰς τῶν πεπαιδευμένων ἐλπίδας, ἐμπνέον αὐτοῖς ἐννοίας τε
 λαμπρὰς καὶ ὑψηλὰ φρονήματα πρὸς τὴν τοῦ γένους βελτίωσιν. — Γραικὸς γεμὴν κἀγὼ ὢν καὶ
 ταῦτα συναισθανόμενος ἐμακάριζον τοὺς μετέχοντας τῶν πόνων τῆς νεοσυστάτου Γραικοδακι-
 κῆς ἑταιρείας. Δοξάν δ' αὐτῇ συγκαταλέξαιμε τοῖς ἀντεπιστέλλουσι τῶν μελῶν, ἠξιώσέ με μακα-
 ρίζειν ἐμαντόν. Μεγίστας οὖν χάριτας ὁμολογῶ αὐτῇ: ἀλλ' ἐνταυτῷ ἀρόρητον καὶ τὸ τῆς ἐμῆς
 ψυχῆς ἄλλαγμα: διατρίβων γὰρ ἐν ἄλλοις καὶ ὑπ' ἀνάγκης ἐνασχολούμενος ἐν ἄλλοδαποῖς
 πλέον δὲ στερούμενος τῆς πατρῴας γῆς, καὶ τῆς τῶν ἐκεῖ φιλομούσων ἀνδρῶν συνεργείας, τί
 πρὸς τὴν τοῦ γένους ἀγαθὴν τύχην ἐμοὶ δυνατόν εἰ μὴ ἄρα ζῆλος, προθυμία καὶ εὐχαί; ὧν
 ἔμπλεως πνεύματι καὶ συνειδήσει, εἰ ποτὲ λόγῳ καὶ πόνῳ ἐκπληρῶσαι τὸ ὀφειλούμενον τῇ
 Πατρίδι ἀξιοσίμην, ἀπειρος ἢ ἐμὴ εὐδαιμονία καὶ ἴσως οὐ χαλεπὸν τότε δεῖξαι καὶ ἔργῳ τὴν
 ἐμὴν εὐγνωμοσύνην τῇ κλεινῇ ἑταιρείᾳ.—Δῶν Κύριος!

Τὰ νῦν δὲ δεχθῆτω τὴν καλὴν ταύτην προαίρεσιν, ἣν τινα Αὐτῇ ἐμφανίσαι δέομαι τοῦ
 Γραμματέως Ἀυτῆς.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4^η

Ο Καποδίστριας πρὸς τὸν Δημήτριον Μόστραν.

Ἐκ Πειρουπόλεως 15 Μαΐου 1811.

Τῷ ἀγαπητῷ μοι φίλῳ Μόστρα.

Ἐλαβον ἀγαπητέ μοι φίλε, τὴν γραφὴν σας, ἣν ὑπὸ τῶν 3 τοῦ παρελθόντος μοὶ ἐγράψατε,
 καθῶς καὶ τὰ ὅσα μοὶ ἐπέμψατε διὰ μέσου ἐνὸς Ὀφφικιάλου, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου δὲν ἐνθυ-
 μοῦμαι, καὶ σᾶς εὐχαριστῶ ἐξ ὅλης μου τῆς καρδίας. Ἡ Γραικικὴ ἐφημερὴς, οἱ λόγοι τοῦ
 Πανιερωτάτου, ἰδοὺ ἰκανὴ ὕλη εὐχαριστήσεως δι' ἐμέ.

Ἐσωθεν εὐρίσκειται τὴν ἀπόκρισιν μου πρὸς τὴν Ἑταιρείαν. ἀναγνώσατε αὐτὴν καὶ ἂν τὴν
 εὗρητε συντείνουσαν ἐγχειρήσατέ την, εἰδ' οὖν μὴ κάμετε κἀμμίαν χρῆσιν ἐξ αὐτῆς, ἀλλὰ γρά-
 ψατέ μοι καὶ θέλω κάμει ἄλλην καὶ ἔπειτα πάλιν ἄλλην, ἕως ὅτου ἐπιτύχῃ τὴν δοκιμασίαν σας.
 δυσκολεύομαι εἰς ὅλα τὰ ἐμὰ καὶ διὰ τοῦτο δὲν εὐχαριστοῦμαι εἰς οὐδὲν ἀπ' ὅσα κάμω, τὸ περι-
 πλέον δὲ γράφων εἰς τὴν γλῶσσαν μας, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ τὸ μέρος νηπιᾶζω περισσότερον παρὰ
 εἰς κἀνὲν ἄλλο.

Μὲ μεγάλην προσοχὴν ἀναγινώσκω τὰς ἐφημερίδας σας. Ὅλα εἰς αὐτὰς εἶναι ἐξαιρέτα,
 πολλὰ ἐξαιρέτα. Δὲν ἐμπορῶ ὅμως νὰ δοκιμάσω ἐκείνην τὴν περίοδον, ἣτις τόσον ἐγγίξῃ τὴν
 φιλαυτίαν τοῦ Κ^{ου} Κρομμύδη ἀπὸ Νίζναν. Ἡ Κριτικὴ τῶν ἐφημερίδων δὲν πρέπει ποτὲ νὰ

θεωρή τὰ ὑποκείμενα, ἀλλὰ νὰ ἀνασκολιῆται μὲ τὰ πράγματα, τὰ ὅποια κρίνει. Αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ δμιλῆ περὶ τῶν συγγραφέων, παρὰ ὅταν θέλει νὰ τοὺς προτρέψῃ, ποτὲ ὅμως διὰ νὰ τοὺς ἀπομαυρώσῃ. Παρατηρήσατε αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῷ ἐκδοτῇ των. Χωρὶς αὐτὴν ἀφανίζετε τὸ ἔργον σας μὲ τὰς ἰδίας χεῖρας σας.

Διατὶ θέλετε νὰ ἀσπάζητε ὁ Κρομμύδης τὴν χεῖρα ἣτις τὸν ραπίζει; καὶ αὐτὴ τὸν ραπίζει ἀδίκως.—Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ζηλοτῆς, δὲν κάμνει ζητήσεις δι' οὐδέν, καὶ τὸ σύγγραμμά του κατὰ πολλοὺς λόγους εἶναι ὀφέλειμον, τοῦλάχιστον εἰς αὐτὸν βλέπει τις τὴν καλὴν προαίρεσιν καὶ τὸν ζῆλον τοῦ συγγραφέως. αὐτὸς δὲν ἐφανερώσῃ τὸ ὄνομά του, διατὶ λοιπὸν νὰ τὸ ἐκσκαλίξῃ τις; ἡ προσοποληψία αὐτὴ δὲν κάμνει μεγάλην τιμὴν εἰς τὸν ἐκδοτὴν, καὶ ἐπιστηρίζει τοὺς ἄλλογενεῖς εἰς τὴν σφαλερὰν γνώμην τὴν ὅποιαν ἔχουν δι' ἡμᾶς ἤγουν ὅτι ὁ φθόνος καὶ ἡ ζήλοτυπία συνιστῶσι τὴν βᾶσιν τοῦ χαρακτηῆρος μας.

Συγχωρήσατέ μοι μιαν ἄλλην παρατήρησιν, ἣν ἔκαμον κατὰ περίστασιν τῆς προβαλλομένης μεταφράσεως τοῦ συγγράμματος διὰ τὸ κοινὸν ὄφελος εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ὀμιλομένην γλῶσσαν καὶ εἰς ἐκείνην τῶν Βλάχων. — Ὁ Αἰμύλιος τοῦ Ρουσσοῦ εἶναι ἀληθῶς ἡ κλεῖς τῶν συγγραμμάτων τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδῶν, ἀλλὰ διατὶ νὰ τὸν κολοβώσῃ τις; ἂν εἰς τὸ κείμενον τοῦ εὐρίσκονται ἐπικινδυνὰ ἰδέαι διὰ μίαν διοίκησιν στερεωμένην εἰς τὴν βᾶσιν τῆς συστάσεώς τις, ὁ μεταφραστὴς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ τὰς παρατηρήσεις του διὰ τὸν ἀναγινώσκοντα, ἔννοῶ διὰ τῶν σημειώσεων, καὶ οὐχὶ νὰ κολοβώσῃ τὸ πρωτότυπον. Ἄν στοχάζεται τις δι' αὐτῆς τῆς κολοβώσεως νὰ κόψῃ τὸ κακὸν εἰς τὴν ρίζαν του λανθάνει, ἢ δὲν καταλαμβάνει θεμελιωδῶς (ἂν εἶναι συγχωριμένον νὰ διασαφισθῇ οὕτως) τὸν συγγραφέα, τὸν ὅποιον μεταφράζει. τὸ σύγγραμμά του ἔχει τὴν ἄλυσον, ὡς καὶ ἐκεῖνα τοῦ Εὐκλείδου, ἢ μία ἰδέα κρατεῖ τὴν ἄλλην ἢ μία φράσις τὴν ἄλλην καθὼς τὰ προβλήματα τῆς γεωμετρίας. Δὲν συγχορῆτε εἰς τινὰ ἄλλον νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὸν Ρουσσοῦ παρὰ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον ἀγκαλὰ ἀμφιβάλλω ἂν καὶ αὐτὸς ἐδύνατο τοῦτο χωρὶς νὰ κάμῃ ἐξ αὐτὸν ἄλλον ἓνα σύγγραμμα, τὸ ὅποιον ἤδη δὲν ἤθελε ἦτον ὁ ἰδικὸς τοῦ Αἰμύλιος.

Δεχθῆτε εὐμενῶς, καὶ κάμετε νὰ δεχθοῦν αὐτὴν τὴν παρατήρησιν, ἣ τις ἐξέρχεται ἀπὸ μίαν ψυχὴν, ἢ ὅποια ἐπιθυμεῖ τὸ κοινὸν καλὸν καὶ μίαν ἀληθινὴν δόξαν εἰς ἐκείνους, οὔτινες εἶναι εἰς περίστασιν νὰ τὸ ἐκτελέσωσι.

Μετ' ὀλίγον ἔχω σκοπὸν νὰ σὰς ἐξαποστείλω τὸ μικρὸν μου δοκίμιον περὶ τῆς δημοσίου παιδείας. Εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ παρὸν ἀσχολοῦμαι, ἀλλὰ μὲ μίαν ἀδύνατον ὑγιειάν εἰς τοῦτο τὸ κλίμα, δὲν ἔμπορεῖ τις νὰ τελειώσῃ τόσον ὀγλήγωρα, ὡς τὸ ἐπιθυμεῖ.

Εἰς τὴν γραφὴν μου πρὸς τὸν Πανιερώτατον θέλετε εὔρει μίαν διεξοδικωτέραν ἀπόκρισιν δι' ὅλα, ὅσα μοὶ ἀναφέρετε εἰς τὴν ἰδικὴν σας. Σὰς ἐπεύχομαι ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ἀκριβέ μου φίλε, φυλάξατε τὴν ὑγιειάν σας, καὶ τὴν τοῦ καλοῦ μας φίλου τοῦ Πανιερωτάτου. Γράψτετῃ μου ὅσον τὸ δυνατόν συνεχέστερον καὶ ἀγαπάτε με πάντοτε. τὸν Κύριον Χριστόφορον ἀκριβῶς χαιρετῶ Ὅλοι οἱ ἐδῶ ὁμογενεῖς μας συναμιλλῶνται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν λόγων. Ἐγὼ προσπαθῶ νὰ ἀποκαταστήσω ἓνα θαύμα· θέλω νὰ καταπέσω ἓνα πολλὰ πλούσιον ὁμογενῆ νὰ συνεισφέρῃ εἰς μεγάλας ἐκβάσεις τῆς ἀκαδημίας. ὁ ἴδιος ἔχει μὲν τὴν καλὴν προαίρεσιν, ἔως τοῦδε ὅμως δὲν ἔλαβεν κλίσιν νὰ αἰσθανθῇ βαθῶς τὸν ἔρωτα τῆς δόξης, καὶ ἐκείνην τὴν δόξαν ἣ τις ἀποκτάται διὰ τῆς ὑπερασπίσεως τῶν λόγων καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Αὐτὴ μένει δι' ὑμᾶς.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 5^η

Ὁ Καποδίστριας πρὸς τὴν Κ^{αν} Δομνήμαν Στούρδζα.

Ἐκ Πετροπόλεως 20 Ἰουλίου 1811.

Τῇ ἐκλαμπροτάτῃ Δομν^{καν} Στροῦτζα.

Ὁ ἀπράγμων καὶ σχολάζων πάντοτε, κατὰ ἀτυχίαν τανῦν πραγματεύεται μετὰ τοῦ Μεγίστου Ἀρχιγοῦ του, ἀναμένοντας καθ' ἐκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν τὰς προσταγὰς του, πλήχθεται ἐνταῦθα καὶ ἀναπνέει διακεκαυμένον καὶ δύσσοδον ἀέρα, καὶ καταπίνει σφαίρια πικρότατα κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ λαμπρότατα κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν. Ἴδου Κυρία μου, τὰ τῆς μοίρας. Μ' ὅλον τοῦτο αὐτῷ τὸ σάββατον δὲν θέλει μὲ κρατήσωσι ἄλυσίδετον.

Ταῦτα εἰδοποιῶν δέομαι τὴν συγγνώμην Ἀυτῆς. τὸ περιπλέον δὲ ὅταν ταῦτης τῆς ἐμῆς ἱλιάδος ἢ καταστροφή μοὶ δώσι τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐπωφελιθῶ διὰ καιροῦ τῆς συνοικήσεως καὶ συναναστροφῆς Ἀυτῆς.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 6^η

Ὁ Καποδίστριας πρὸς τὸν Δημήτριον Μόστραν.

Ἐκ Πετροπόλεως 12/24 Αὐγούστου 1811.

Ἄγαπητέ μου Μόστρα.

Τὸ φίλτατόν σου γράμμα ἀπὸ 7 Ἰουνίου καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ἀνανεωμένοι ἀποδείξεις τῆς εὐνοίας καὶ τῆς φιλοδώρου ἀγάπης, τοῦ ἡμετέρου Πανιερωτάτου πατρῶς καὶ Δεσπότη, ἤλθον πρὸς ἐμὴν θεραπείαν, καὶ ἐν ταῦτῳ τὰ σισθήματα τῆς νῦν καταστάσεώς μου καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης μου ἐνήγειραν εἰς τὴν καρδίαν μου πληγὰς καὶ ἀλγίματα, ευφροσύνην καὶ παρηγορίαν. — Στεροῦμενος πρὸ πολλοῦ εἰδοποιήσεων καὶ γραμμμάτων τῆς πατρίδος, τῶν γονέων καὶ τῶν φίλων τῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, αὐτῆς τῆς παρηγορίας μᾶλλον ἐδεόμην. ἤλθεν οὖν ἐκ Θεοῦ καὶ ἐς ὥρας ἀνάγκης: διὸ μεγίστας τὰς χάριτας ἔχω τῷ Πανιερωτάτῳ καὶ τῇ σῇ φιλίᾳ. — Ἐὰν δὲ ὁ καιρὸς, καὶ αἱ περιστάσεις μεταβάλωσι τὰ τῆς ἐμῆς τύχης, αὐτὰς τὰς χάριτας οὐ μόνον διὰ φωνῆς καὶ γραμμάτων ἀλλὰ πραγματικῶς μαρτυρῆσαι ἐμοὶ ἐστὶ ἐλπίς. — τὸ νῦν δὲ δέξασθαι μόνον τὴν καλὴν ταύτην προαίρεσιν.

Ἐλαβον καὶ τὸ ἀπὸ 20 Ἰουλίου γράμμασας, καὶ τὰς δύο ἐφημερίδας, καὶ τοὺς λόγους τοῦ Πανιερωτάτου. Εὐχαριστῶ διὰ τὰ πάντα καὶ σὺν ἐμοὶ ὅλοι οἱ ἐνταῦθα διατριβόντες Γραικοὶ ἀνέγνωσαν αὐτὰ καὶ ἐφράνθησαν.

Μοὶ ἐδόθη ἐπάγγελμα ὑπεξούσιον εἰς τὴν πρεσβείαν τῆς Βιέννης. τὸ ἐδέχθην καὶ ἐτοιμάζω τὰ τῆς ὁδοιπορίας μου μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιήσεως, μ' ὅλον ὅτι διὰ αὐτοῦ τοῦ ἐπαγγέλματος οὔτε ἠθικῶς, οὔτε οἰκονομικῶς δὲν εὐρίσκω οὔτε ἐλπίζω μεγάλην βελτίωσιν τὸν περὶ ἐμέ. — ἀλλὰ ἐπειδὴ λέγουσι, ὅτι τὸ μεσόριον ἐστὶν ἡ ὁδὸς τῶν φρονίμων, καὶ ὅτι οἱ πορευόμενοι ἐν αὐτῇ ἀσφαλῶς καὶ ἀθορύβως ἄγουσι τὸν βίον, καὶ πρὸς αὐτῶν παιδείαν δοκιμάζουσι τὰ τῶν βιοτευνόντων εἰς τὰ πέρατα τῆς δόξης, οὕτω αὐτῆς τῆς παιδείας καὶ δοκιμασίας μᾶλλον δεώμενος (ἵνα ἐν καιρῷ καὶ περιστάσει ἐλευθέρων τὰ ἐμὰ κατορθώσω) νῦν δέχομαι καθάπερ δώρον τῆς Θείας Πρόνοιας αὐτὴν τὴν ὑπεξούσιον ὑπουργίαν, ἣ τίς μοὶ δίδει ῥούμπλια 1250 πρὸς 50 στίβεραι τὸν χρόνον, διλαδὴ 1250 τάλλαρα, καὶ οὐδὲν ὠρισμένον χρέος. . . . νομίζω λοιπὸν ὅτι καὶ εἰς τὴν Βιέννην θέλω εἶμαι ἀπράγμων καὶ σχολάζων, διὰ τοῦτο προστρέχω εἰς τὴν ὑμετέραν φιλίαν, καὶ εἰς τὴν καλοκάγαθίαν τοῦ Πανιερωτάτου ἵνα διὰ γραμμάτων σας

συστηθῶ εἰς ὅλους τοὺς ἐκεῖ Γραικοὺς καὶ μάλιστα εἰς τὸν Κον Γαζήν. ὧν ἡ συναστροφή μόνον δύναται βαστάξει τὸ φάντασμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οἱ φιλοπάτριδες σχεδιάζουσι, ὅταν στερούμενοι τῆς πατρίδος παντοῦ θέλουσι εὐρίσκειν αὐτὴν καὶ τὰς αὐτῆς χάριτας ὡς φιλόπατρις καὶ φίλος ζητῶ γοῦν αὐτὰς τὰς συστατικὰς ἐπιστολάς, καὶ μοὶ τὰς στέλλετε εἰς τὴν Βιέννην κατ' εὐθείαν καὶ διὰ μεγαλιτέραν ἀσφάλειαν τὰς ὀδηγεῖτε πρὸς τὸν Κον Σταύρον Ἰωάννου μὲ παραγγελίαν ἵνα τὰς φιλλάτῃ ἐὼς οὐ ἔλθω.

Δὲν γράφω τῷ Πανιερωτάτῳ, ἀλλ' ἀπὸ μερὸς μου τὸν εἰδοποιεῖτε τὰ ἐν τῇ παρούσῃ συμειωμένα, καὶ περιπλέον, ὅτι τὸν συγχαίρομαι διὰ τὴν ὥραν ἣς τινὸς ἠξιώθη.

Αὕτῃ σημειώνει τὸν καιρὸν, καὶ ἡ ὑπομονὴ εἶναι τοῦ καιροῦ σύζυγος. ταῦτα μοὶ εἶπον ὁ Ἐκλ. Πρψ.—Ἐδέχθη μὲ εὐχαρίστησιν μεγάλην τὸ αἴτιον ἐκείνον δι' ὃ ἔγινεν ἡ περίστασις τοῦ σταλμοῦ αὐτῆς τῆς ὥρας. Καὶ ὡς φίλος καὶ προστάτης μὲ ἐβεβαίωσε ὅτι τὰ τοῦ Πανιερωτάτου εὐδοκιμοῦσι καὶ εἰς τὸ ἔξης εὐδοκιμήσουσι περισσότερον. Ἄς προφυλάτῃ τὴν ὑγίαν του, καὶ ἄς μὴν ἀκούῃ φαύλους καὶ φλάρους.

Πρῆν ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν σὰς γράφω, καὶ θέλει γράψω τοῦ Πανιερωτάτου εἰς πλάτως.

Τῶν ὀφειλομένων χρημάτων τῷ κυρ. Δομπόλλη εἶπον τῷ κυρ. Διαμάντη ὅς τις μοὶ ὑπεσχέθη νὰ μοὶ τὰ δώσῃ. Λαμβανωντὰς τα θέλω τὰ ἐγχειρήσει. Ἀπὸ τὴν σειρὰν τῶν φιλολογικῶν ἀγγελιῶν λείπουσι δύο. . . .

Τὸν φίλον. . . .

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 7ῃ

Ὁ Καποδίστριας πρὸς τὸν Δημήτριον Μόστραν.

Ἐκ Πετροπόλεως Σεπτεμβρίου 1811.

Ἰδοὺ φίλε Μόστρα τὸ τελευταῖον γράμμα μου ἐκ Πετροπόλεως. . . . Ταμπάκον ἀργυροκαστριτικὸν δὲν ἔχω πλέον, καὶ μὲ πρῶτον κουριέρην ἐλπίζω ὅτι θέλει μὲ ἐσπλαγισθῆτε. Λέγω μὲ κουριέρην, ἐπειδὴ ἐξεύρετε ὅτι εἶναι ἐμποδισμένον τὸ φέρεσιμον αὐτοῦ.

Ὁ καιρὸς δὲν μὲ συνχωρεῖ νὰ σοὶ γράψω περισσότερα. Ἀγάπα πάντα τὸν φίλον καὶ ἀδελφόν σου.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. — Κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν ἐπιστολῶν διετηρήθη ἡ ὀρθογραφία αὐτῶν, δὲν ἐλίφθησαν δὲ ὑπὸ ὄψει αἱ ἐπὶ τοῦ αὐτογράφου διορθώσεις δι' ἄλλης χειρός.